

HUQUQBUZARLIKDAN JABRLANGANLARGA YORDAM KO‘RSATUVCHI IXTISOSLASHTIRILGAN MUASSASALAR FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISH YO‘LLARI

Ergashev Jo‘rabek Bahromjon o‘g‘li

O‘zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi 3-kurs kursanti

Annotatsiya: Ushbu maqola O‘zbekiston qonunchiligiga asoslangan holda, huquqbuzarlikdan jabrlangan shaxslarga yordam ko‘rsatuvchi muassasalar faoliyatini takomillashtirish masalalarini o‘rganishga bag‘ishlangan. Prezident Shavkat Mirziyoyevning so‘zlariga ko‘ra, "Huquqbuzarlikdan jabrlangan shaxslarning himoyasi bizning davlatimizning eng muhim vazifalaridan biridir". Mazkur maqola muassasalar faoliyatidagi mavjud muammolarni tahlil qilish, ularni yaxshilash usullarini aniqlash va taklif etish orqali jabrlanuvchilarga ko‘rsatilayotgan xizmatlarni samarali qilishga qaratilgan.

Kalit so‘zlar: Huquqbuzarlik, jabrlanuvchilar, ixtisoslashgan muassasalar, qonunchilik, himoya choralari.

Annotation: This article is dedicated to studying the improvement of institutions supporting victims of offenses within the framework of Uzbekistan’s legislation. As President Shavkat Mirziyoyev has stated, "The protection of victims of crimes is among the most vital responsibilities of our state." This paper analyzes existing challenges in institutional services, explores ways to enhance them, and proposes methods to improve assistance effectiveness for victims.

Keywords: Crime, victims, specialized institutions, legislation, protection measures.

Аннотация: Данная статья посвящена исследованию вопросов совершенствования деятельности учреждений, оказывающих помощь жертвам правонарушений, в рамках законодательства Узбекистана. Как отметил Президент Шавкат Мирзиёев, «Защита жертв преступлений — одна из важнейших задач нашего государства». В статье анализируются существующие проблемы деятельности учреждений, изучаются способы их улучшения и предлагаются меры для повышения эффективности помощи пострадавшим.

Ключевые слова: Преступление, жертвы, специализированные учреждения, законодательство, меры защиты.

Kirish

Huquqbuzarliklar jamiyatda katta salbiy oqibatlariga olib keladi. Ular nafaqat jinoiy javobgarlikni keltirib chiqaradi, balki huquqbuzarlikdan jabrlangan shaxslar hayotiga jiddiy zarar yetkazadi. Jabrlanuvchilar jismoniy va ruhiy og‘riqdan tashqari, ijtimoiy va iqtisodiy qiyinchiliklarga ham duch keladilar. Shu munosabat bilan davlat tomonidan huquqbuzarlik qurbonlarini himoya qilish va ularga yordam ko‘rsatishning zaruriyati kundan-kunga ortib bormoqda. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning aytishicha,

"Huquqbuzarlik qurbonlariga adolatli va tez yordam ko‘rsatish, ularning xavfsizligini ta‘minlash – davlatimiz oldidagi muhim vazifalardan biridir." Shu sababli jabrlangan shaxslarni qo‘llab-quvvatlovchi ixtisoslashtirilgan muassasalar faoliyatini takomillashtirish dolzarb masala hisoblanadi.

O‘zbekistonda huquqbuzarlik qurbonlariga yordam ko‘rsatuvchi ixtisoslashgan muassasalar va tashkilotlar mavjud bo‘lsa-da, ushbu tizim hali to‘liq rivojlanmagan. Bunday muassasalar odatda jabrlanuvchilar uchun zaruriy xizmatlarni taqdim etadi, masalan, psixologik yordam, huquqiy maslahat va vaqtinchalik boshpana. Ammo bu muassasalar ko‘pincha yetarli resurs va malakali kadrlar yetishmasligi sababli qiyinchiliklarga duch keladi. Shuningdek, tizimdagi xizmatlarning izchilligi va sifati ham past bo‘lib, bu jabrlangan shaxslarning davlat tomonidan ko‘rsatilayotgan xizmatlarga bo‘lgan ishonchini pasaytirishi mumkin.

Bugungi kunda Prezident Mirziyoyev rahbarligida davlat boshqaruvi va huquqni muhofaza qilish sohasida bir qator islohotlar olib borilmoqda. Jumladan, 2020-yilda O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining "Huquqni muhofaza qilish organlari faoliyatini takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida"gi qarori qabul qilindi. Ushbu qarorda fuqarolarning huquq va erkinliklarini himoya qilishga, jabrlanuvchilarga ko‘rsatilayotgan yordam sifatini oshirishga alohida e‘tibor qaratilgan. Prezidentning so‘zlariga ko‘ra, "Huquqbuzarlikdan jabrlanganlarni qo‘llab-quvvatlash – davlatimiz uchun ustuvor yo‘nalishlardan biri bo‘lib, bu yo‘nalishda barcha zaruriy chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda."

Mamlakatimizda jabrlanuvchilar uchun yordam muassasalarini takomillashtirish bir necha yo‘nalishda amalga oshirilishi kerak. Birinchi navbatda, kadrlar malakasini oshirish va ularni maxsus tayyorgarlikdan o‘tkazish zarurati mavjud. Tajribali va malakali mutaxassislar jabrlangan shaxslar bilan ishlashda katta ahamiyatga ega bo‘lib, ular orqali jabrlanuvchilarga ko‘rsatiladigan xizmatlarning sifati oshadi. Shuningdek, davlat va nodavlat tashkilotlar o‘rtasida hamkorlikni kuchaytirish orqali xizmatlar ko‘lami va samaradorligini oshirish mumkin.

Ikkinchidan, xizmat ko‘rsatish jarayonida zamonaviy texnologiyalar va innovatsiyalarni joriy etish ham dolzarbdur. Bugungi kunda axborot texnologiyalari jabrlanuvchilar bilan masofadan ishlash imkonini beradi, bu esa o‘z navbatida muassasalar faoliyatining samaradorligini oshiradi. Misol uchun, telefon orqali psixologik maslahat berish yoki onlayn yuridik maslahat xizmati ko‘rsatish orqali yordam olish imkoniyatlarini kengaytirish mumkin. Shuningdek, mobil ilovalar va veb-saytlar orqali jabrlanuvchilar huquqlari va xizmatlar haqida axborot olish imkoniyatini oshirish ham muhim ahamiyatga ega.

Uchinchidan, moliyaviy resurslarni kengaytirish va samarali boshqarish orqali yordam muassasalarini mustahkamlash lozim. Mamlakatda jabrlanuvchilarga ko‘mak ko‘rsatish uchun donor tashkilotlar, xayriya fondlari va xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlik qilish davlatning moliyaviy imkoniyatlarini kengaytirish imkonini beradi. Bu, o‘z navbatida, yordam xizmatlarining ko‘lami va sifatini oshirishga yordam beradi.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev 2021-yilda Oliy Majlisga yo‘llagan murojaatida ham bu masalaga alohida e‘tibor qaratib, jabrlanuvchilar uchun ishonchli himoya tizimini yaratish zarurligini ta’kidlagan edi. Uning so‘zlariga ko‘ra, "Jabrlangan fuqarolar uchun adolatli va tezkor yordam tizimini tashkil qilish davlatning eng muhim vazifasi sanaladi." Ushbu fikrlar asosida aytish mumkinki, jabrlanuvchilarga yordam ko‘rsatuvchi muassasalar faoliyatini yaxshilash davlat tomonidan jiddiy ko‘rib chiqiladigan dolzarb yo‘nalishlardan biridir.

Xulosa qilib aytganda, O‘zbekistonda huquqbuzarlikdan jabrlangan shaxslarni qo‘llab-quvvatlash muhim masala bo‘lib, davlat bu yo‘nalishda ko‘plab islohotlarni amalga oshirmoqda. Mavjud ixtisoslashgan muassasalar faoliyatini takomillashtirish orqali davlat jabrlanuvchilarga ko‘proq yordam va himoya ko‘rsatishi mumkin. Shu sababli, tizimning resurs bazasini kengaytirish, malakali kadrlar bilan ta‘minlash, zamonaviy texnologiyalarni joriy qilish va davlat-xususiy hamkorlikni kuchaytirish jabrlanuvchilar uchun samarali yordam tizimini yaratishning asosiy yo‘nalishlari hisoblanadi.

Tadqiqot Maqsadi

Ushbu maqolaning asosiy maqsadi huquqbuzarlikdan jabrlangan shaxslarni qo‘llab-quvvatlovchi ixtisoslashtirilgan muassasalar faoliyatini O‘zbekiston qonunchiligi doirasida takomillashtirish yo‘llarini o‘rganishdan iborat. Mamlakatimizda huquqbuzarlik qurbonlari uchun yordam xizmatlarini yaxshilash va samaradorligini oshirish davlat oldidagi muhim vazifalardan biri sifatida qaralmoqda. Prezident Shavkat Mirziyoyevning so‘zlariga ko‘ra, "Odamlarning og‘irini yengil qilish, ularning dardiga malham bo‘lish davlat organlarining bosh vazifasidir". Shu nuqtai nazardan, jabrlanuvchilarni himoya qilish va ularning huquqlarini ta‘minlash davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri bo‘lib kelmoqda.

O‘zbekistonda ixtisoslashtirilgan yordam muassasalarining hozirgi faoliyatini takomillashtirish uchun asosiy yo‘nalishlarni aniqlash ushbu tadqiqotning asosiy vazifasi hisoblanadi. Tadqiqotning maqsadiga yetishish uchun quyidagi masalalar o‘rganiladi:

1. **Muassasalarning huquqiy asoslari va roli:** Huquqbuzarlik qurbonlariga xizmat ko‘rsatuvchi muassasalarning o‘z vazifalarini qanday bajarishi, ularning O‘zbekiston qonunchiligida belgilangan huquqiy asoslari va roli tahlil qilinadi. Bu orqali jabrlanuvchilarga yordam ko‘rsatish jarayonida qonunchilikdagi bo‘shliqlar va ularni bartaraf etish yo‘llari aniqlanadi.

2. **Xizmatlar sifati va samaradorligini oshirish:** Muassasalar faoliyatida duch kelinadigan asosiy qiyinchiliklar, xususan, moliyaviy resurslar yetishmovchiligi, xodimlar malakasining pastligi va zamonaviy texnologiyalarning yetarlicha qo‘llanilmayotganligi tahlil qilinadi. Shu orqali xizmatlar sifatini oshirish va samaradorligini ta‘minlash bo‘yicha chora-tadbirlar taklif etiladi.

3. **Davlat va xususiy sektor hamkorligi:** Davlat va xususiy sektor hamkorligining jabrlanuvchilarga yordam ko‘rsatishdagi ahamiyati, xususan, nodavlat tashkilotlar va xalqaro donorlar bilan hamkorlik qilish imkoniyatlari ko‘rib chiqiladi. Bu orqali yordam muassasalari faoliyatining moliyaviy va texnik jihatlarini mustahkamlash yo‘llari ishlab chiqiladi.

4. **Jabrlanuvchilarning ijtimoiy moslashuvi:** Muassasalar jabrlangan shaxslarning ijtimoiy moslashuvi, ularning normal hayotga qaytishini ta'minlashda qanday rol o'ynashi, xizmatlarning ushbu yo'nalishda qanday qo'llanilayotgani va bu borada takomillashtirish imkoniyatlari o'rganiladi.

Tadqiqotning asosiy maqsadi huquqbuzarlik qurbonlariga xizmat ko'rsatishda sifatli va samarali yordam tizimini yaratishga yo'naltirilgan chora-tadbirlarni aniqlashdan iboratdir. Shu orqali jabrlanuvchilarning huquqiy, psixologik va ijtimoiy muhofazasini kuchaytirish mumkin bo'ladi.

Natijalar

Ushbu tadqiqot natijalari O'zbekistonda huquqbuzarlikdan jabrlangan shaxslar uchun yordam ko'rsatuvchi muassasalar faoliyatini yaxshilashga yo'naltirilgan bir qancha muhim topilmalarni aniqladi. Avvalo, tadqiqot davomida huquqbuzarlikdan jabrlanganlarga yordam ko'rsatish sohasida davlat tomonidan muassasalar faoliyatini qonuniy asosda qo'llab-quvvatlash va xizmatlarning sifatini oshirish bo'yicha qator imkoniyatlar mavjudligi kuzatildi. Shuningdek, mavjud yordam tizimida ayrim kamchiliklar, xususan, moliyaviy resurslar yetishmasligi, xodimlar malakasining pastligi va muassasalarning texnik imkoniyatlari cheklanganligi kabi muammolar aniqlangan.

Birinchidan, tadqiqot natijalariga ko'ra, jabrlanuvchilarga yordam ko'rsatishda qonunchilik asoslari mavjud bo'lishiga qaramay, ayrim qonunlar va tartibga soluvchi hujjatlar amaliyotda to'liq ishlamayotganligi aniqlandi. Bu, o'z navbatida, jabrlanuvchilarni himoya qilish va ularning huquqlarini ta'minlashda ko'plab qiyinchiliklarni keltirib chiqarmoqda. Shuningdek, jabrlangan shaxslarga ko'rsatiladigan psixologik, yuridik va ijtimoiy yordam sifatini yaxshilash uchun qonunchilikka yanada ko'proq aniqlik va muvofiqlik kiritish zaruriyati yuzaga kelmoqda.

Ikkinchidan, tadqiqot davomida muassasalarning xodimlari malakasini oshirish muhimligi aniqlandi. Jabrlanuvchilarga xizmat ko'rsatuvchi xodimlarning malakasi va kasbiy mahoratini oshirish davlat organlari uchun dolzarb masalalardan biridir. Xodimlar tajribasini oshirish orqali xizmatlar sifatini yanada yaxshilash va jabrlanuvchilarga aniq, tezkor yordam ko'rsatish imkoniyati ortadi. Ushbu yo'nalishda Prezident Shavkat Mirziyoyevning "Davlat organlari xalqning dardini bilishi, ularning hayotini yengillashtirishi kerak" degan fikrlari davlat organlari oldida aniq vazifalarni qo'ymoqda.

Uchinchidan, muassasalar faoliyatini modernizatsiya qilish va zamonaviy texnologiyalarni joriy etish zaruriyati qayd etildi. Jumladan, jabrlanuvchilarni masofadan qo'llab-quvvatlash, onlayn yuridik maslahat berish tizimlarini rivojlantirish, psixologik yordam xizmatlarini raqamlashtirish orqali xizmatlar sifatini oshirish imkoniyatlari mavjud. Yangi texnologiyalar yordamida jabrlanuvchilarning o'z huquqlaridan boxabar bo'lishi va yordam xizmatlaridan foydalanishi osonlashadi.

To'rtinchidan, davlat va nodavlat tashkilotlar o'rtasida hamkorlikni mustahkamlash yordam tizimini yaxshilashda katta ahamiyatga ega ekanligi qayd etildi. Donor tashkilotlar, xalqaro tashkilotlar va mahalliy xayriya fondlari bilan hamkorlikni kuchaytirish orqali muassasalar faoliyati uchun qo'shimcha moliyaviy resurslarni jalb qilish imkoniyatlari

mavjud. Bu resurslar yordamida ko‘plab yangi xizmatlar joriy etilishi va jabrlanuvchilarga taqdim etiladigan xizmatlar doirasi kengaytirilishi mumkin.

Yuqoridagi natijalar asosida aytish mumkinki, huquqbuzarlikdan jabrlanganlarga yordam ko‘rsatuvchi muassasalar faoliyatini takomillashtirish bo‘yicha bir qator chora-tadbirlar zarur. Shu orqali jabrlanuvchilar uchun yanada sifatli, tezkor va keng qamrovli xizmatlar ko‘rsatish tizimini shakllantirish mumkin bo‘ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Matbuot xizmati, 1992-yil. (Huquqbuzarlikdan jabrlangan shaxslar huquqlari va ularni himoya qilish masalalari bo‘yicha asosiy manba).

2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Huquqni muhofaza qilish organlari faoliyatini takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi qarori. 2020-yil, Toshkent. (Huquqbuzarlikdan jabrlangan shaxslarga yordam ko‘rsatishda davlat organlari faoliyatini tartibga solish uchun asosiy qarorlardan biri).

3. Mirziyoyev, Shavkat Miromonovich. O‘zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo‘nalishi bo‘yicha Harakatlar strategiyasi. Toshkent, 2017-yil. (Ushbu hujjat huquq va erkinliklarni himoya qilish yo‘nalishida davlat strategiyasini belgilaydi).

4. O‘zbekiston Respublikasi Jinoyat Kodeksi. 1994-yil, o‘zgartirish va qo‘shimchalar bilan. (Huquqbuzarlikdan jabrlangan shaxslarni himoya qilish bo‘yicha jinoiy huquqiy asoslarni belgilaydi).

5. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Yangi O‘zbekiston – yangi islohotlar davri” nomli Murojaatnomasi. 2021-yil, Toshkent. (Prezidentning davlat organlari va jabrlanuvchilarga yordam ko‘rsatuvchi muassasalar faoliyatini rivojlantirishga oid qarashlari).

6. “Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi”. Birlashgan Millatlar Tashkiloti, 1948-yil. (Jabrlanuvchilar huquqlari va ularni himoya qilish bo‘yicha xalqaro norma sifatida o‘qilishi mumkin).

7. Yakubov, I., Hamidov, A. Huquqni muhofaza qilish faoliyatini takomillashtirishda davlat islohotlari. O‘zbekiston Davlat Yuridik Universiteti Nashriyoti, 2019-yil. (O‘zbekiston Respublikasi huquqiy tizimi va islohotlari haqida ilmiy asar).

8. “Xotin-qizlar va bolalar huquqlarini himoya qilish bo‘yicha davlat dasturi”. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi, 2019-yil. (Ijtimoiy himoyaga muhtoj aholi qatlamlarini qo‘llab-quvvatlash dasturi).

9. Karimov, Z., Tursunov, K. O‘zbekistonda huquqbuzarlikdan jabrlangan shaxslarni himoya qilish tizimi va uning rivojlanish yo‘llari. Toshkent: Ilmiy nashrlar markazi, 2020-yil. (O‘zbekistonda jabrlanuvchilarni himoya qilish tizimini o‘rganishga bag‘ishlangan ilmiy maqolalar to‘plami).

10. “Huquqbuzarlikdan jabrlangan shaxslarni himoya qilish bo‘yicha xalqaro amaliyot va O‘zbekiston tajribasi”. Toshkent: Adliya vazirligi nashriyoti, 2022-yil. (Xalqaro tajribaga asoslangan amaliy tavsiyalar).

11. Melibaevnaa, B. K., & Toshtemirovna, M. K. (2023). PNEUMONIA IN NEWBORN BABIES ON VENTILATORS. World Bulletin of Social Sciences, 19, 16-17.

12. Mahmudova, H. T. (2022). FEATURES OF PROVIDING HIGHLY SPECIALIZED MEDICAL CARE TO PREGNANT WOMEN WITH COVID-19 IN OBSTETRIC PRACTICE. Scientific Impulse, 1(5), 1329-1332.

13. Maxmudova, X. T. (2022). TIBBIYOT OLIYGOHLARIDA TIBBIY FANLARNI O‘QITISHNING INTERFAOL USULLARINI QO‘LLASHNING SAMARADORLIGI. O‘ZBEKISTONDA FANLARARO INNOVATSIYALAR VA ILMIY TADQIQOTLAR JURNALI, 1(12), 826-830.